

IZVANREDNA SVEČANA SJEDNICA

o svećeničkoj šestdesetgodišnjici pokrovitelja jugoslavenske akademije preuzv. gosp. biskupa **J. J. Strossmayera**

dne 16. veljače 1898.

1.

Pozdravna besjeda

predsjednika **Josipa Torbara.**

Gospodo akademici,

Visokoštovana skupštino!

Radujem se od srea, da Vas prigodom današnje krasne i po naš narod toli znamenite svečanosti u toli liepom broju odličnih lica u ovom hramu pozdraviti mogu. Dobro nam došli!

Dva mjeseca natrag imao sam čast s ovoga mjesta javiti Vam poruku, kojom je pozdravio i blagoslovio godišnju svečanu sjednicu našu preuzvišeni pokrovitelj; danas šaljem o n j e m u. ne poruku, nego iz dubljine srdaca naših iskrena čuvstva zahvalnosti i izraz najsmjernijega počitanja. Prije dva mjeseca prisustvovaše u duhu o n našoj svečanoj sjednici; danas učestvujemo mi, a učestvuje s nama, o tom smo uvjereni ne samo savkoliki narod hrvatski, nego prisustvuju i ostala plemena bratinskih nam slovenskih naroda riedkoj svečanosti 60-godišnjega svećeničkoga zaredjenja preuzvišenoga našega pokrovitelja. Riedka, da, prriedka svečanost; zato se u predubokoj zahvalnosti klanjamo previšnjemu Bogu, koji je s neizmjerne svoje dobrote ovakim darom hrvatski narod blagoslovio.

Ovom svečanom zgodom prelazi izpred nas liepi niz godina uzvišenog svečara, godina punih uspomena, od kojih su možda gdje koje u njegovu plemenitu srcu ostavile žalac neugodnih osjećaja, ali su većim dielom okrunjene viencima plemenita i plodonosna rada, viencima obćenito priznanih zasluga za crkvu, milu nam domovinu i narod hrvatski — zasluga, koje će nepristrana poviest kulture i prosvjete zlatnim pismenima zabilježene za sva vremena sačuvati.

Iza kako je g. 1838. zaređjen svećenikom, bijaše čedan rad njegovih prvih svećeničkih godina, te se malo o njem spominjalo. Da se umni velikani izpromiešanih slojeva ljudskoga života pomole na vidjelo i svojim velikim umom tvorno zahvate u tečaj javnoga života, tomu treba svjetobornih pojava, zamašnih socijalnih, političkih i državnih potresa.

Takav bijaše velik evropski pokret g. 1848. Kad su uzbuđjali valovi ovoga pokreta donosili u prijestolni grad Beč brojne deputacije slavenskih naroda, a medju njima znamenitu, veliku deputaciju hrvatsku, koje su si međjusobno izmijenjivale bratska čuvstva i zavjeravale si međjusobnu pomoć, onda je mladi svećenik djakovačke biskupije, budući u Beču kod sv. Augustina dvorskim kapelanom, sried onih deputacija u svečanim sastancima svojim patriotizmom i govorničkim darom prvi krat javnu pozornost na se obratio. Stožeri stoljetnih socijalnih odnošaja su se drмали, truležni stupovi starih političkih i državnih uredaba su se rušili pod uplivom moćnoga novoga faktora, ideje narodnosti; a u takovu vijoru, gdje su uz političke i narodne ugroženi i crkveni interesi, treba muževa bistra uma, obsježna znanja, jake volje, koji će ugroženu ladju državnoga života u luku sjegurnosti privesti pomoći. Malenoj i ono doba slabo poznatoj Hrvatskoj trebalo je u ono uzkolebano

doba možda više, nego ikojemu narodu, takovih muževa. Da će Strossmayera, urešena ovakim duševnim sposobnostima, zapasti u javnom životu znatna uloga, o tom se dakako moglo nagadjati, nu da će postati epohalnim čovjekom, tako daleko um čovječiji nije dopirao. Da je postao takov, o tom svjedoče ljetopisi našega vieka. Hrvatski narod ima najviše razloga hvaliti Božju promisao za ovu milost.

God. 1849. zasjedne preuzvišeni naš svečar na stolicu đjakačke biskupije. Tom zgodom otvorena je njegova darežljiva ruka hrvatskomu narodu. Neću da izbrajam znatne žrtve, koje je već onda položio na žrtvenik domovine; ja ću se, obzirući se samo na ovaj hram, gdje smo se sakupili, da mu na dan njegove slave odkrijemo čuvstva zahvalnosti i duboka počitanja, osvrnuti sa nekoliko rieči na nekoje dragocjene u ovom hramu pohranjene uspomene, koje hrvatski narod s imenom Strossmayera čuvstvom zahvalnosti za sva vremena vežu.

Deseti prosinca god. 1860. bijaše znamenitim, epohalnim danom za kulturnu poviest našega naroda. Taj dan položi on plemenitim darom od 50.000 forinti temelj *jugoslavenskoj akademiji*.

Veliki njegov um uhvatio je zgodno doba za podignuće ovakova zavoda. Nakon zlo izpalih pokusa sa absolutizmom počеше se narodi u monarkiji ozbiljnije gibati, napinjući svoje sile, kako će si svaki prema svojim narodnim potrebama u međusobnoj takmici čim povoljniji narodni i politički položaj osjegurati. Za osjeganje takova položaja treba da bude u narodu probudjena svijest i uzdanje u vlastitu svoju snagu, a takova uzdanja ne ima, ako „narodna knjiga“, kako biskup veli, „ne pronikne u sav narod, u sve njegove javne i sukromne odnošaje“. U tu svrhu će mu narodni zavod, akademija znanosti, dobro poslužiti. On ovaj zavod na-

mieni ponajprije interesima svojega, a preko ovoga interesima susjednih bratskih naroda. Osnivajući jugoslavensku akademiju, želio je biskup oko istoga zavoda čim više vrstnih sila jugoslavenske braće sakupiti. To mu je pošlo za rukom, jer odkad je akademija u život stupila, obogatiše njezine publikacije svojim vrstnim radom Slovenci, Srbi i Bugari, čim hrvatsko obilježje zavoda ne samo nije oslabilo, već se ojačalo i razširilo.

Jugoslavenska je akademija stupila svojim djelovanjem u život sa glavnicom od 200.720 for. Ovim novčanim sredstvima dali bi se, istina, liepi literarni podvati izvesti, nu za rješenje onih velikih kulturnih zadaća, koje su ovakim zavodima namijenjene, nisu još ni iz daleka dovoljna. Uzmimo samo široko polje matematičko-prirodoslovnoga razreda, koje se u mnogim granama s nedostatka novčanih izvora moralo odgoditi do povoljnijega materijalnoga stanja akademije. A što tek da reknemo o četvrtom razredu, koji bijaše već kod osnivanja akademije na um uzet i za koji već danas narod ima toli obilate gradje; ali se otvorenje razreda s istoga razloga moralo odgoditi do boljih vremena. Nu i dosadanjim, premda obsegom ograničenim radom, smije akademija pred domaći i spoljašnji sviet s pouzdanjem stupiti tim većma, ako se na um uzme, da je ona medju akademijama naše monarkije jedina, koja je u svojem znanstvenom radu gotovo ograničena na prihode iz vlastite zaklade i na podpore, što ih uživa od svojega osnivatelja i dobrovoljnih prinosa naroda.

Jugoslavenska akademija je u život stupila, ne imajući vlastita krova, pod koji bi se zaklonila. I toj nevolji je Strossmayer doskočio.

Uz hrvatski narod, koji dubokim čuvstvima zahvalnosti današnji dan svetkuje, ima njegov stolni grad Zagreb osobito zahvalna povoda, da se obćenitom ve-

VII

selju pridruži. Što bijaše grad Zagreb prije 60 godina? A što je danas? Uza sve nepovoljne okolnosti i zapreke, s kojima se u svojem razvitku boriti ima, on se ipak od onoga doba potrostručenim brojem pučanstva, učevnim i prosvjetnim zavodima, vanjskim licem i socijalnim uplivom dignuo do zamjerne visine, te narod u nj kao sree svojega života svoje oči upire, i njim se ponosi. Da je Strossmayer k ovoj po cijeli narod važnoj preobrazbi doprinjeo mnogo svetlih zraka, o tom čini govore.

Svratimo se ne za 60, nego samo za polak toliko godina na ovo mjesto, gdje se k ovoj narodnoj svečanosti sakupismo. Gdje bijaše ono doba zabitna pustoš i žalostna praznina, evo veličajna palača, na ured gradu Zagrebu podignuta, a u njoj akademija znanosti i dragocjeno blago umjetnina u galeriji slika, a to sve u kulturne i prosvjetne svrhe narodu poklonjeno.

Palača je tielo, akademija mu je duša, koja ga ima zadahnjivati narodnim, zdravom naukom prosvietljenim životom, galerija je sree, koje ovaj život ima gojiti, oplemenjivati uzorima ljepote, u kojima se u divnoj harmoniji spajaju ideali spoljašnje s idealima plemenite i nutarnje moralne, duševne ljepote.

Ovo su ona tri momenta, tri uspomene, što su narodu u ovome hramu velikim dobrotvorom pohranjene i koje sam si za dužnost smatrao povodom ove uzvišene svečanosti iztaknuti. Prekratko je vrijeme, da dalje govorim o velikim zaslugama preuzvišenoga svečara, već molim svoga vrijednoga druga, da me u tom zamieni.